

Werken aan ouderbetrokkenheid op school: 7 dimensies als leidraad voor een succesvolle aanpak

Ann BOERAEVE & Marieke VAN RIJN

In het schooljaar 2010-2011 wordt in alle basis- en secundaire scholen een engagementsverklaring ingevoerd met wederzijdse afspraken tussen school en ouders. Het is de bedoeling de betrokkenheid van ouders bij het schoolgebeuren te verhogen.¹ De engagementsverklaring biedt meteen ook een kans om het werk rond ouderbetrokkenheid opnieuw met een kritische blik te bekijken. In dit artikel lichten wij u de zeven dimensies van ouderbetrokkenheid toe: een werkkader om met een heel ruime blik naar het concept ouderbetrokkenheid te kijken.

De dimensies van ouderbetrokkenheid zijn in 2004 ontwikkeld in de Vakgroep sociale agogiek van de Universiteit Gent door Silvie Samaey onder leiding van Nicole Vettenburg. Dat gebeurde in opdracht van Schoolopbouwwerk Brussel vzw dat op zoek was naar een wetenschappelijk onderbouwde visie op ouderbetrokkenheid die bruikbaar zou zijn in de dagelijkse praktijk van de schoolopbouwwerkers².

Ouderbetrokkenheid in kaart brengen in zeven dimensies

Veel praktijken brengen de betrokkenheid van ouders enkel in kaart aan de hand van twee dimensies: het gedrag van ouders en de frequentie van dat gedrag.

In het kader met zeven dimensies dat we hier voorstellen, heten die dimensies de *gedrags-* en de *tijdsdimensie*.

Ons model brengt nog vijf extra dimensies in kaart:

- * wat *weet* de ouder over onderwijs? (*de kennisdimensie*);
- * welke *gevoelens* heeft de ouder in de relatie tot de school? (*emotionele dimensie*);
- * welke *overwegingen* bepalen of ouders zich al dan niet inzetten voor het onderwijs van hun kinderen? (*rationele dimensie*);
- * is de ouder ervan *overtuigd* dat hij een rol kan spelen in de schoolloopbaan van zijn kind? (*overtuigingsdimensie*);
- * voelt de ouder zich en is de ouder *competent* om zijn kind te ondersteunen? (*competentiedimensie*).

Er zijn geen kant-en-klare vragenlijsten beschikbaar waarmee een school de ouders daarover kan ondervragen. Het is de bedoeling dat de school door haar dagelijkse contacten met de ouders een antwoord op die vragen formuleert. Soms komt de school tot de ontdekking dat ze eigenlijk de antwoorden niet kent. Een reden te meer om te investeren in de dagelijkse (informele) contacten met ouders, om zo meer inzicht te krijgen in het ouderpubliek van de school.

Het kader van de zeven dimensies helpt de school haar oudermomenten te verbeteren om zo echte ouderbetrokkenheid te realiseren

Van probleemanalyse naar oplossingsstrategie

Wie de betrokkenheid van ouders als problematisch ervaart, kan met de zeven dimensies een zicht krijgen op waar de problemen precies liggen. Hebben de ouders negatieve gevoelens tegenover de school (emotionele dimensie)? Zijn de ouders onvoldoende overtuigd van de rol die ze kunnen spelen in de schoolloopbaan van hun kind (overtuigingsdimensie)? Voelt de ouder zich niet competent om zijn kind te ondersteunen (competentiedimensie)? ... Door zulke multidimensionele probleemanalyses kan je ook komen tot multidimensionele oplossingsstrategieën. Welke factoren beïnvloeden de betrokkenheid van ouders op het onderwijs? Ook daarin bieden de zeven dimensies een inzicht.

Natuurlijk is het niet altijd mogelijk om tijdens één oudermoment op alle dimensies van ouderbetrokkenheid in te werken. Met oudermomenten bedoelen we hier alle momenten die de school doelbewust opzet om ouders te betrekken bij het klas- en schoolgebeuren van hun kind. Van schoolpoortcontacten, openklasmomenten tot oudercontacten en een ouderraad. Tijdens een algemeen infomoment komen bijvoorbeeld de overtuigingsdimensie en de competentiedimensie minder aan bod dan tijdens een openklasmoment.

Daarom is het aangewezen een diversiteit aan oudermomenten te organiseren zodat in een schooljaar zeker alle dimensies genoeg aan bod komen.

De onderstaande checklist helpt scholen om na te gaan:

1. Is er in de oudermomenten die de school opzet aandacht voor alle dimensies?
2. Wordt er ingespeeld op alle/zoveel mogelijk dimensies tijdens één oudermoment?

Deze checklist kan je gebruiken wanneer je een oudermoment voorbereidt, een reeks oudermomenten plant en als je oudermoment(en) evalueert.

CHECKLIST VOOR OUDERMOMENTEN

Draagt het oudermoment ertoe bij...

Draagt *het geheel* van de oudermomenten ertoe bij...

- * dat de ouders *meer weten* over het onderwijs/de school?
- * dat de ouders *een beter gevoel* hebben ten opzichte van de school / het onderwijs?
- * dat de ouders beter *het belang* van onderwijs inzien?
- * dat de ouders *er meer van overtuigd zijn* dat ze een rol kunnen spelen in het onderwijs?
- * dat de ouders *zich competent* voelen om een rol op te nemen in het onderwijs?
- * dat de ouders meer gebruikmaken van de *mogelijkheden om betrokken* te zijn?
- * dat de ouders *meer tijd* investeren in het onderwijs?

Hoe kan je tijdens oudermomenten inspelen op de zeven dimensies? Laten we een voorbeeld bekijken.

Neem het oudercontact: een oudermoment dat eveneens een belangrijk aandachtspunt in de engagementsverklaring is. Het doel van het oudercontact is dat leerkrachten en ouders informatie uitwisselen over het welbevinden en de betrokkenheid, de leerkanen en de leerresultaten van kinderen.

Daarom is het niet alleen belangrijk ervoor te zorgen dat ouders op de hoogte zijn van de leerresultaten (**kennisdimensie**), maar tegelijk moet er een open, gastvrije sfeer gecreëerd worden waarin ouders zich vrij voelen om in alle openheid met de leerkracht te praten (**emotionele dimensie**).

Verder moet de school zich afvragen of de ouders wel overtuigd zijn van het belang van hun aanwezigheid op een oudercontact. *Weten* ze wat de bedoeling is van het oudercontact (méér dan rapport ophalen - **kennisdimensie**), en waarom het zinvol is dat ze hiervoor tijd uittrekken (**overtuigingsdimensie**)? Op basis van wat ze denken of weten, zullen ze afwegen of het de moeite waard is om voor dat oudercontact eerder van hun werk weg te gaan, een oppas voor hun kinderen te zoeken, een extra kaartje voor het openbaar vervoer te betalen, ... Ouders maken een kosten-batenanalyse (**rationele dimensie**).

Tegelijk moet er ook aandacht zijn voor de **competentiedimensie**. Voelen de ouders zich competent om het gesprek met de leerkracht aan te gaan over het welbevinden, de leerresultaten en leerkanen van hun kind? Belangrijk daarbij is hoe de school zich opstelt. Gebruikt de leerkracht toegankelijke taal? Zijn er tegemoetkomingen voor ouders die het Nederlands onvoldoende machtig zijn? Benadrukt de leerkracht impli-

ciet of expliciet de expertise van de ouder inzake het kind? Geeft de school haalbare tips aan de ouders over wat zij thuis kunnen doen om hun kind te ondersteunen? Want inspelen op de competentiedimensie betekent ook dat de ouder niet alleen negatieve boodschappen meekrijgt ('het kind heeft bepaalde tekorten'). Het is belangrijk dat ouders zich niet machteloos voelen en zich beter gewapend voelen om thuis hun steentje bij te dragen.

Hoe meer de school inspeelt op al deze dimensies, hoe vaker de ouder inderdaad naar het oudercontact zal komen (**gedragsdimensie** en **tijdsdimensie**).

Aandachtspunten

* Onze ervaring leert dat scholen bijna automatisch inspelen op de kennisdimensie ("Als de ouders maar meer weten over het onderwijs, dan zullen ze zich ook meer betrokken voelen...") of op de gedragsdimensie (ze verwachten een 'wenselijk geacht gedrag' van ouders). Ouders moeten dan gaan voorlezen, moeten de agenda dagelijks ondertekenen, ze moeten aanwezig zijn op alle oudercontacten, ... Dat ouders het vooropgesteld gedrag vertonen, garandeert echter niet dat ze ook echt betrokken zijn bij het onderwijs van hun kind. Een ondertekende agenda kan wijzen op een ouder die de agenda goed heeft bestudeerd en daarvoor eventueel met zijn kind heeft gesproken, maar kan evengoed wijzen op een ouder die snel zonder iets te lezen of zonder het te begrijpen zijn handtekening op de juiste plaats zet. Vandaar het belang weer om alle dimensies aan bod te laten komen.

* Heb aandacht voor de divers samengestelde ouderpopulatie.

Wie zijn 'de' ouders? Wat zijn hun verschillende verwachtingen, gevoelens, mogelijkheden? Net zoals de diversiteit onder de leerlingen groot kan zijn waardoor je meer moet differentiëren, kan er een grote diversiteit bestaan onder de ouders. Zo zijn er ouders die wel *meeleven* met hun kinderen maar geen tijd of kans hebben om *actief* op school aanwezig te zijn (met *meeleven* bedoelen we in deze context ouders die de agenda tekenen, brieven van de school lezen, praten over school met hun kind enzovoort). Verder zijn er ouders die graag *meedenken en meebeslissen* of ouders die liever de *handen uit de mouwen steken*. Met een dergelijke analyse van de ouderpopulatie kan je gericht inspelen op een divers samengestelde ouderpopulatie.

* **Heb aandacht voor contextfactoren.** Die zitten niet in de zeven dimensies verrat. Extreem slechte levensomstandigheden van een gezin bijvoorbeeld kunnen de ouders niet de mentale ruimte geven om zich in te zetten voor de schoolloopbaan van het kind.

* **Betrek ouders actief bij een evaluatie** van een oudermoment en het ouderbeleid. Zij kunnen zelf het beste aangeven of ze iets bijgeleerd hebben (kennisdimensie), of ze zich in staat voelen de aangegeven tips thuis toe te passen (competentiedimensie), of ze het belang van het oudermoment inzien (rationele dimensie), enzovoort.

Betrek de ouders ook actief bij de voorbereiding van een oudermoment aan de hand van de zeven dimensies. Afhankelijk van welke ouders je hiervoor aanspreekt (hebben ze voeling met of behoren ze tot de doelgroep van het oudermoment?) kunnen ze vaak tips geven over hoe je het best op een bepaalde dimensie kunt inspelen.

Het is belangrijk dat ouders zich niet machteloos voelen

Dimensies van ouderbetrokkenheid

- 1. Kennisdimensie:** *wat weet de ouder over onderwijs?* Deze dimensie behandelt vragen als: wat weten ouders over onderwijs in het algemeen (bijv. wetgeving, leerplicht, aantal scholen in de buurt)? Wat weten ouders over de school van hun kinderen (bestuur, schoolorganen, activiteiten voor ouders)? Wat weten ouders over de klas van hun kind (Wat leert mijn kind? Welke activiteiten worden er uit gevoerd)? Hoe kan ik als ouder meer info vergaren? Waar kan ik terecht als ik als ouder onderwijsgerelateerde problemen ervaar?
- 2. Emotionele dimensie:** *welke gevoelens overheersen in de relatie van de ouder tot de school?* Heeft de ouder het gevoel dat de school open staat voor hem/haar? Heeft de ouder het gevoel dat het schoolpersoneel vriendelijk is? Heeft de ouder het gevoel dat hij zijn mening mag zeggen, een inbreng kan hebben, mag deelnemen aan het schoolleven?
- 3. Rationele dimensie:** *Welke overwegingen bepalen of ouders zich inzetten (of zich niet inzetten) voor het onderwijs van hun kinderen?* Deze component wijst op de afwegingen die ouders maken in hun contacten met onderwijs (afweging van kosten en baten), bijvoorbeeld waarom gaat een ouder wel/niet naar het oudercontact?
- 4. Overtuigingsdimensie:** *Is de ouder ervan overtuigd dat hij een rol kan spelen in de schoolloopbaan van zijn kind?* Is de ouder er bijvoorbeeld van overtuigd dat de school openstaat voor zijn mening of inbreng? Is de ouder ervan overtuigd dat hij een positieve invloed kan uitoefenen op het welslagen en welbevinden van zijn kind?
- 5. Competentiedimensie:** *Over welke capaciteiten gerelateerd aan ouderbetrokkenheid beschikt de ouder?* Heeft de ouder de vaardigheden om zijn kind te ondersteunen? Bezit de ouder de competentie om te communiceren (al dan niet in het Nederlands) met het schoolpersoneel? Voelt de ouder zich assertief genoeg om zijn mening te durven verkondigen?
- 6. Gedragdimensie:** *Hoe zet de ouder zijn ouderbetrokkenheid om in concreet waarneembaar gedrag?* Bijvoorbeeld: ondersteunt de ouder het kind bij het maken van schooltaken, bij het creëren van een rustige omgeving, of door met het kind te praten over school? Neemt de ouder deel aan oudercontacten, openklasmomenten, infomomenten? Verleent de ouder zijn hulp bij het organiseren van school- of klasactiviteiten? Maakt de ouder deel uit van de bestuurlijke schoolorganen?
- 7. Tijdsdimensie:** *Hoeveel tijd besteedt een ouder aan bepaalde zaken?* Deze dimensie wordt vaak bekeken samen met de gedragdimensie waarbij wordt nagegaan hoe vaak de ouder bepaald gedrag stelt.

Tot slot

De zeven dimensies zijn een kader om de ouderbetrokkenheid op school te bekijken, te evalueren en bij te sturen. De invoering van de engagementsverklaring tussen ouders en school is voor de school een uitgelezen moment om haar ouderbeleid te evalueren en bij te sturen, zodat ze een waaier aan kwaliteitsvolle oudermomenten kan aanbieden waarin elke ouder een plaats kan vinden. Het kader van de zeven dimensies helpt de school haar oudermomenten te verbeteren om zo echte ouderbetrokkenheid te realiseren. De school schept op die manier uitnodigende momenten, zoals bedoeld in de engagementsverklaring.

Voor een meer uitgewerkte visie met enkele handige instrumenten om meteen aan de slag te gaan, kunt u contact opnemen met de Dienst Leermiddelen en Documentatie van het Onderwijscentrum Brussel³.

Ann BOERA EVE

Stafmedewerker Onderwijs
Vlaams Minderhedencentrum
Ann.Boeraeve@vmc.be
www.vmc.be

Marieke VAN RIJN

Onderwijsondersteuner ouder- en buurtbetrokkenheid
Onderwijscentrum Brussel
Marieke.vanrijn@vgc.be
<http://onderwijscentrumbrussel.vgc.be>

NOTEN

1 Omzendbrief BaO/2009/02 'Engagementsverklaring in het basisonderwijs'.

2 Schoolopbouwwerk Brussel vzw is per 1 september 2008 opgegaan in het Onderwijscentrum Brussel van de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Op de opgebouwde knowhow wordt daar verder gewerkt en de visie en praktijk rond ouderbetrokkenheid van het Onderwijscentrum is gebaseerd op o.a. de zeven dimensies.

3 lmc.brussel@vgc.be